

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE KASTAMONU'DA KURULAN CEMİYETLER

Arş. Gör. Faruk SÖYLEMEZ*

Millî Mücadele'nin başlangıcı olarak kabul edilen 19 Mayıs 1919 tarihinden itibaren, yurdun çeşitli yerlerinde olduğu gibi, Kastamonu ve çevresinde de, bu hareketi desteklemek amacıyla çeşitli cemiyetler kurulmuştur. Bu cemiyetlerin başta gelen amacı; halkın milli bilincini kuvvetlendirerek, Anadolu'da başlayan bağımsızlık hareketini madden ve mânen desteklemelerini sağlamaktı.

Bu cemiyetler, yukarıda belirttiğimiz amaçlarının yanında, ileride bunların tüzüklerinde de görüleceği üzere, dejenerasyona uğramış toplumun değer yargılarını tekrar canlandırmak, özellikle gençlerin ahlâkî durumlarını yükseltmek ve onları vatana faydalı kişiler olarak yetiştirme görevini de üstlenmişlerdir. Şimdi kurulan bu cemiyetleri, kuruluş sırasına göre teker teker incelemeye çalışalım.

İnebolu Gençler Mahfili

İnebolu Gençler Mahfili, azınlıkların taşkınlıkları ve bu taşkınlıkların sınırlara verdiği gerginlik sonucu doğmuştur. Mahfilin açılış amacı, gençlerin milli menfaatler etrafında toplanması ve diğer taraftan da azınlıklara karşı bir birlik oluşturması idi.

Mondros Mütârekesi'nin doğurduğu kötü sonuçları gören İnebolu gençleri, kahvelerde ve evlerdeki görüşmelerin faydasızlığını ve hatta zararlarını anlamışlardı. Çünkü evlerde yapılan toplantılar belli bir aşamadan öteye gidemiyordu. Gençlerin daha çok faydalı olabilmeleri için planlı ve programlı olarak belli bir teşkilat çatısı altında toplanmaları zaruri idi. Bunun yanısıra Pontusçulardan da çeşitli tehdit ve kışkırtmalar geliyordu¹. Rum ve Ermeni azınlıklar tarafından ken-

* Kahramanmaraş Sütçüimam Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

1 Mesalâ bu tehditlerden birisi; Boyacı Manifaturacı Danil'in manifaturacı Receb'e "sizleri imha edeceğiz, Pontus Krallığını kuracağız" şeklindeki sözleriydi. Bkz. Nurettin Peker, 1918-1923 İstiklâl Savaşının Vesika ve Resimleri, İnönü, Sakarya, Dumlupınar Zaferlerini Sağlayan İnebolu ve Kastamonu Havâlisi Deniz ve Kara Harekâtı ve Hatıralar, İstanbul 1955, s. 44.

dilerine yapılan bu haksız ve nankörce saldırılar karşısında İnebolu gençleri, harekete geçmişler ve İnebolu Gençler Mahfili'ni kurmuşlardır. Hüsnü Açıksöz, bu cemiyetin 27 Temmuz 1919'da kurulduğunu belirtmektedir². Aynı şekilde 15 Haziran 1919 Kastamonu'da "Açıksöz Gazetesi"de, azınlıkların Kastamonu'da Türklere karşı yaptıkları taşkınlıklara karşı, Türk halkını bunlara karşı uyanık tutmak ve Milli Mücadele'yi desteklemek amacıyla yayın hayatına başlamıştı³.

a) İnebolu Gençler Mahfili'nin Kurucuları

Bu cemiyetin kurucularının kimisi ticaret idadesinde, kimisi de serbest meslekte çalışan gençlerdi. Tesbit edebildiğimiz kurucularından başlıcaları şunlardı:

Mustafa Selim, Mustafa Nuri, Asker Mustafa, Mustafa Fehmi, Mustafa Sıtkı, Reji Müdürünün Mustafa Cemal Azmi, Tapucu Kamil, Ahmet Hamdi, Şevket Ahmet Faik, Fotoğrafçı Recep, Manifaturacı Recep, Muallim Şükrü, Rizeli Abdullah, Baytar Sadık, Muallim Lâtif, Altıkulaç Mehmet, Trabzonlu Remzi, Kemâl, Cebeci Sabri, İbrahim, Alaeddin, Muallim Mehmet⁴.

Bu gençlerden bazıları mütârekeden sonra şimdiki belediye binası olan, eski medresenin reis odasında gizlice toplanıyorlardı. Bundan haberdâr olan Yüzbaşı Osman Nuri, bu fedâkâr gençlere yardım ederek⁵ eski İttihat ve Terakki binasının tutulmasını sağladı. İlk önce bu binada "İnebolu Gençler Mahfili" adı ile işe başladılar. Önceleri maksatlarını gizleyen ve siyasetten bahsetmeyen gençler, bu canlılıkları yerli Rumların gözlerinden kaçmamıştı.. Rumlar bu cemiyeti dağıtmak için gizlice İngilizlere, patrikaneye hatta İnebolu Kaymakamlığına ve Kastamonu Valiliğine yaptıkları ihbar üzerine tahkikât açılarak, cemiyetin yönetim kurulu üyeleri iki defa kaymakamlığa gelen İngiliz Komiserinin sorgularına maruz kalmışlardı⁶.

2 Hüsnü Açıksöz, İstiklâl Harbinde Kastamonu, Kastamonu' Vilâyet Matbaası, Kastamonu, 1933, s. 78.

3 Fazla bilgi için Bknz. Faruk Söylemez, "Milli Mücadele'de Kastamonu Basını", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi Atatürk Yolu, c. 3., Sayı: 12, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1993., s. 411 vd.

4 Nurettin Peker, a.g.e., s. 45.

5 Fevziye Abdullah Tansel, "Memleketimizde Gençler için Kurulan İlk Dernekler, Gazeteler ve Dergiler (1913-1920)", Belleten, c. LI (Nisan 1987) Sayı 199, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, s. 293.

6 Nurettin Peker, a.g.e., s. 45.

Gençler bütün bu zorluklara karşın faaliyetlerine devam ederek teşkilatlarını genişletmişlerdi. İçinde buldukları maddî imkansızlıkların yanında, toplantılarını yapacak doğru dürüst bir binalarının olmayışı, gençlerin işlerini güçleştirmişti. Bütün bunlara ilaveten, sık sık takibe uğramaları ve kendilerine baskı yapılması, çalışma şartlarını daha da zorlaştırmakta idi.

b) İnebolu Gençler Mahfilinin Tüzüğü

1- Çevrenin kültür düzeyi gözönüne alınarak ve siyasetten bahsetmeksizin memlekete millî terbiyeyi, tarih ve sosyal bilgiyi öğretmek. Bu amaçla halkın kendi örf ve anânelerini tanımaları, tarihlerinden haberdâr olmaları temin edilmiş olacaktır. Çünkü geçmişini bilmeyen milletler geleceğine yön veremezler. Bu faaliyetler yapılırken kevredeki ilim adamları ile de sıkı münasebet kurulmalıdır.

2- Cemiyet bu gâyesine ulaşmak için bütün gayreti ile çalışacaktır. Bu çalışmalar arasında dergi ve gazete yayınlamak, konferanslar vermek, gece okulları açarak ders vermek, kitap yazmak, fakir fukara ve şehit çocuklarını yedirip içirmek onların bir meslek sahibi olmalarına yardımcı olmak. Ayrıca dinî ve millî örfümüze hiç yakışmayan dilencilîği ortadan kaldırmaya çalışmak gibi faaliyetleri sayabiliriz.

3- Halk arasında geçmişteki büyüklerimizden örnekler vererek, büyüklere saygı küçüklere sevgi düsturunu anlatmak, unutulmaya yüz tutmuş millî geleneklerimizi ve sanatlarımızı tekrar canlandırmak için gerekli çalışmaları yapmak.

4- Fakir çocuklarını okutturmak, kalem, defter, kitap, elbise gibi ihtiyaçlarını temin etmek.

5- Halkı mübârek gün ve gecelere saygı duymaya teşvik etmek, bu konuda ilgisizliği görülen kişileri bilinçlendirmek ve ikaz etmek, halkı toplantı ve vaazlara alıştırmak, cami ve kabristan gibi yerlerin korunması için gerekli teşebbüslerde bulunmak.

6- Halk arasında ihtikâr, ihtiras ve şahsî çıkarıcılık gibi kötü huyları ortadan kaldırmaya çalışmak.

7- Düğünlerde güzel âdetlerimizi muhafazaya çalışmak, bunun yanında kötü alışkanlıkları ve lüzumsuz masrafları ortadan kaldırmaya çalışmak.

8- İçkinin maddî ve manevî zararlarını anlatarak, halkı bu zararlı maddeden vazgeçirmeye çalışmak⁷.

Yukarıda maddeler halinde sıraladığımız tüzükten iki önemli sonuç çıkarıyoruz. Bunlardan birincisi; Milli Mücadele Döneminde, halkın ahlâkî bir çöküntü ile karşı karşıya bulunduğu, buna bağlı olarak milli ve manevi değerlerini unutmaya yüz tuttuğu, halk arasında birtakım kötü alışkanlıkların yaygınlaştığı görülmektedir.

İkinci olarak; vatanın kurtuluşu ve milletin bağımsızlığı için kurulan bu cemiyetin, Türk Milli Kültürünü kendisine ilke edinmiş olmasıdır. Millî ve manevî değerlerimizden hareketle halkı, geçmişteki şanlı günlere kavuşturmayı amaçladığı görülmektedir. İşte bu mukaddes amaç uğrunadır ki; İnebolu Gençler Mahfili'ni kuran gençler hiç bir maddî menfaat beklemeden milleti uğruna cansiperâne çalışmaktan bir an bile geri durmamışlardır.

Kastamonu Müdafa-i Hukuk Hanımlar Cemiyeti ve Hanımların Çalışmaları

Milli Mücadele'de Kastamonu erkeği kadar kadını da gerekli fedakârlıkları göstermiştir. Vatan ve millet sözkonusu olunca, Kastamonu kadını erkeğini geride bırakacak kadar yiğitlik ve kahramanlık örnekleri göstermiştir. Kurtuluş Savaşı'nda sırtında top mermisi, kucağında çocuğunu taşıyarak hizmet eden Anadolu kadınının en güzel örneklerini Kastamonu kadını vermiştir. Bunlardan bir örnek vermek gerekirse; şu anda Kastamonu'nun Seydiler ilçesinde adına bir anıt dikilen ve bir caddeye adı verilen ve yine Kastamonu hükümet konağı önündeki parkta anıtı dikilen "Şerife Bacı" vatanın kurtuluşu için cepheye mermi yetiştirebilmek amacıyla kağnısı ile İnebolu'dan Ankara'ya doğru ilerlerken kışın soğuşunda yolda donarak şehit olmuştur.

a) Cemiyetin Kuruluşu ve Kurucuları

Milliyetperver ve vatansever Kastamonulu hanımlar çalışmalarını daha planlı sürdürebilmek için derhal bir cemiyet kurmuşlardır. Bu sayede seslerini İtilâf Devletleri yetkililerine duyurabilmişlerdir. Bunun yanında çeşitli toplantı ve mitingler düzenleyerek yetkili mercilere telgraflar çekmişlerdir. Cemiyetin İlk Kurucuları Şunlardır:

⁷ Nurettin Peker, a.g.e., s. 45.

Birinci Başkan: Mevlevî Şeyhi Amil Çelebi'nin Eşi
 İkinci Başkan: Polis Müdürü Halil Bey'in Eşi
 Umumî Kâtip: Sıhhiye Müdürü Dr. Ferruh Bey'in Eşi
 Muhasip ve Kâtip: Reji Müdürü Ömer Bey'in Eşi
 Üye: Vali Vekili Defterdâr Ferit Bey'in Eşi
 Üye: İzbelioğlu Eşi Hafız Hanım
 Üye: Maarif Müdürü Talat Bey'in Eşi
 Üye: Müdafa-i Hukuk Reisi Ziyaettin Efendi'nin Eşi⁸

b) Hanımların Yaptıkları Çalışmalar

Kastamonu Müdafa-i Hukuk Hanımlar Cemiyeti teşekkül ettikten sonra, hanımlar Milli Mücadele ile ilgili çalışmalarına başlamışlardır. 1919 yılının Ekim ayında Kastamonulu hanımlar Kız Öğretmen Okulu bahçesinde bir toplantı düzenleyerek, Mondros Mütarekesi'nden bu yana Türk Milleti'nin maruz kaldığı haksızlıklar dile getirilmiş, ayrıca hilâfet ve sadâret makamlarına yapılan bu haksızlıkların durdurulması için gerekenin yapılmasını istemişlerdir. Ayrıca İngiltere, İtalya Kraliçeleri ile Madam Vilson'a işgal edilen Türk toprakları; İzmir, Antep, Maraş ve Urfa'nın işgallerini protesto eden tagraflar çekmişlerdir⁹.

Gayet büyük bir miting düzenlenmiş ve bu mitingde çeşitli nutuklar irad edilmiştir. Açıksöz Gazetesi'nin 14 Aralık 1919 (1335) tarih ve 25. sayısında nakledildiğine göre hanımlar arasında Zekiye Hanım bir konuşma yapmıştır. Zekiye Hanım, konuşmasının başında Türk Milleti'nin matemini dile getirmiş ve işine geldikleri zaman hak ve adâleti dillerinden düşürmeyen Avrupalıların, milletimize revâ gördükleri haksızlıklardan bahsetmiştir.

Zekiye Hanım'ın Aralık 1919'da Avrupalılarla ilgili olarak dile getirdiği hususlar günümüzde de aynen geçerli değil midir? Avrupanın ortasında her türlü zulüm ve vahşetle karşı karşıya kalmış bir Bosna-Hersek ve her gün hala insan haklarından bahseden Avrupalılar, mesele Türkiye'nin içişlerine karışmak olunca insan haklarının bir numaralı savunucusu olan Avrupalı politikacılar, Türklere veya müslümanlara yapılan her türlü haksızlık karşısında susmuşlardır.

⁸ Nurettin Peker, a.g.e., s. 102.

⁹ Açıksöz Gazetesi, 14 Aralık 1919, sayı: 25.

Zekiye Hanım konuşmasına devamla İzmir'in Yunanlılar tarafından vahşice işgalini ve İzmir'li vatandaşlarımızın maruz kaldıkları haksızlık ve katliamlardan bahsetmiştir. Antep ve Maraş'ın durumunu da ortaya koyduktan sonra Zekiye Hanım, Kastamonululara hitaben; milletimize yapılan bu haksızlık ve zulümler karşısında susmayacaklarını, kalplerindeki imanlarına ve kendilerini yaratan Allah'ına güvenerek, canla başla mücadele vereceklerini söylemiştir.

Daha sonra Zekiye Hanım edebî bir dille itilâf devletleri temsilcilerinin eşlerine telgrafla müracaat edeceklerini buna rağmen yapılan bu haksızlıklar devam ederse hanımlar olarak evlatları ile aynı safalarda çarpışıp, şerefle şehâdet şerbetini içerek, kanlarını evlatlarının kanlarına karıştırmaktan gurur duyacaklarını belirtmiştir¹⁰.

Kastamonu Müdâfâ-i Hukuk Hanımlar Cemiyetinin kuruluş ve çalışmalarına değindikten sonra şimdi de, Kastamonulu hanımların gösterdikleri kişisel fedakârlıklara birkaç örnek vermek istiyoruz.

Lisede hanımlar bir müsâmere veriyorlar. Bu müsâmerede vatanın düşmüş olduğu felâketler iyice tasvir ediliyordu. Bu sırada çok derin bir duyguya kapılan hanımlardan bazıları altın saatlerini ve küpelerini Hilâl-i Ahmer (Kızılay)'e bağışlamışlardı.

Hilâl-i Ahmer Kadınlar Şubesi Kızokulu (Riyâzü'l-Benât)'nda bir sergi düzenlemişti. Bu okulun her odası eşya ile dolmuştu. Gösterilen eşyalar arasında iki yırtık gömlek vardı. Açıksöz Gazetesi başyazarı Hüsnü Açıksöz, bunların burada gösterilmesi sebebinin sorunca, şu cevabı aldı:

"Bunların maddi kıymeti değil, manevi kıymeti büyüktür. Geçen gün hiçbir şeyi olmayan ihtiyar bir kadın sergiyi ziyarete geldi. Baktı, baktı ve koştu. Bu iki gömleği getirdi. Biz biliyoruz ki; bu biçarenin bu iki yırtık gömlekten başka verecek bir şeyi yoktur"¹¹.

Kastamonulu kadınlardan ilginç bir kahramanlık örneği de şöyledir: Bir gün Muhittin Paşa'ya bir dilekçe verilir. Bu dilekçeyi veren bir kadındır. Dilekçesinde, vatanımız ve milli varlığımıza kasteden düşmanın kirli ayaklarını bu topraklar üzerinde görmek istemediğini, kendisini de erkek soydaşları ile cephede çarpışmak istediğini ve cepheye gönderilmesi arzusunun kabulünü Muhittin Paşa'dan istemektedir¹².

10 Açıksöz Gazetesi, 14 Aralık 1919, sayı; 25.

11 Hüsnü Açıksöz, İstiklâl Harbinde Kastamonu, s. 103.

12 Hüsnü Açıksöz, a.g.e., s. 103.

İşte milleti ve vatani uğrunda canını seve seve feda etmek isteyen bir ana. Bunun içindir ki; tarihin her devrinde, Türk toplumu arasında kadının daima müstesna bir yeri olmuştur. İşte bu yüzdendir ki; ana denilince akla daima saygı duyulan, eli öpülen bir hanımefendi gelir. Cepheye gitmek isteyen elleri nasırlı bir köylü kadını. Fakat şehir kadını da ondan geri kalmamış ve o da kendi imkanları doğrultusunda nice fedakârlıklarda bulunmuştur. Şöyle ki:

Kastamonu'da Tephirhane memuru Ziya Efendi'nin kızı Hatice Hanım'ın düğünü vardı. Hatice hanımın ailesi fakirdi ama, ne de olsa evlenme işinde eni boyu hesaplanmaz, gerekli para tedârik edilerek, geline bir gelinlik alınır. Fakat Hatice hanım; gelinliğin satılmasını ve bedelinin Hilâl-i Ahmer'e bağışlanmasını ister. Sağdan soldan itirazlar başlar, gelinliksiz düğün olamayacağını söylerlerse de, Hatice Hanım kabul etmez ve bir basma entari ile gelin olmayı tercih eder. Cephede bu kadar kan akıp dururken, Kastamonu kadını süslü gelinlik giyip gelin olamazdı. Nihayet gelinlik otuz liraya satılır ve bu para Hilâl-i Ahmer'e verilir. Hatice hanım da basmadan bir entari ile gelin olur.

Kastamonu Muallimler Cemiyeti

Millî Mücâdele döneminde Kastamonu'da kurulan cemiyetlerden birisi de "Kastamonu Muallimler Cemiyeti" dir. Kastamonu Maarif Müdürü Talat Bey'in başkanlığında kurulan bu cemiyet, 16 kasım 1919'da çalışmalarına başladı¹³.

Cemiyetin kuruluş amacı; Millî istiklâlin sağlanması ve arkadaşlar arasında dostluk ve arkadaşlığın güçlenmesi olarak belirlenmiştir¹⁴.

Muallimler Cemiyeti'nin önceleri Gençler Kulübü ile herhangi bir bağı yoktu. Kendi başına halkı aydınlatmaya çalışıyordu, fakat daha sonraları Gençler Kulübü ile el ele vererek aynı ülkü etrafında toplandılar. Bu cemiyet çeşitli konferanslar düzenleyerek, çalışmalarını özellikle ilmî sahada yürütmüştür.

Kastamonu Gençler Mahfili (Kulübü)

a) Mahfil'in Kuruluşu

Kastamonulu gençler İstiklâl Savaşına katkıda bulunmak için önceleri Açıksöz Gazetesi idarehanesinde toplanıyorlardı. Burada

13 Hüsnü Açıksöz a.g.e., s. 79.

14 Aynı yer.

ne yapılabileceği konusunda kendi aralarında tartışarak karar veriyorlardı. Bu vatansever gençler 2 Temmuz 1919 da "İhtiyat Zabıtları Şubesi"¹⁵ adı ile bir dernek kurdular. Bu dernek 2 Temmuz 1919'da Açıksöz Gazetesi idarehanesinde kurulmuştu¹⁶. Ancak burada da yeterli çalışma imkânı bulamıyorlardı. Bir müddet böyle devam ettikten sonra, Dâru'l-Kura Medresesi'nin üst katındaki büyük odada, 17 Şubat 1920 de "Kastamonu Gençler Mahfili" adı ile bir kulüp kurdular. Gençler Mahfili dönemin Kastamonu ve Havalisi Kumandanı Osman Bey'in yardımı ve desteği ile kurulmuştu¹⁷.

Gençler Kulübü'nün ilk başkanı Kara Hüseyin-zâde Abidin Bey'dir. Vali Cemal Bey ise, kulübün fahri başkanı idi. Vali Cemal Bey, her fırsatta kulübe gelir, elinden gelen her türlü yardımı yapardı. Kulüp, kısa zamanda bütün Kastamonu gençliğini içine alacak kadar genişlemişti. Gençler akşamları bir coşku içinde kulübe doluyorlar, savaşın durumunu görüşüyorlardı. Aralarında öyle bir samimiyet vardı ki; sanki hepsi aynı cesette ayrı ayrı ruhlar idi¹⁸. Hiçbirisi kendi menfaati nedir bilmez, sadece vatan ve milleti için elinden gelen gayreti gösterirdi.

b) Mahfil'in Çalışmaları

Kastamonu Gençler Mahfili üyeleri, yukarıda saydığımız bütün bu güzel hasletlerinin yanında, birçok görevleri de yerine getiriyorlardı. Bu gençler içeride bulunan hainleri tesbit edip, ilgili makamlara bildiriyorlardı. Ayrıca bazı menfaatperesler, Milli Mücadele için toplanan paralar için kendilerine az miktarlar yazdırmışlardı. Gençler bu ve benzeri durumları Vali Cemal Bey'e haber vererek, meydana gelebilecek haksızlık ve düzensizlikleri önlemiş oluyorlardı¹⁹. Velhasıl memleketin hangi meselesi olursa olsun, gençler bizzat ilgileniyor, çareler arıyor ve çözüm yolları bulmaya çalışıyorlardı.

Gençler kulübü üyeleri aynı zamanda askeri işlerde de çalışıyorlardı. Yapılan "Cuma Talimleri"nde bu gençler "Takım Zabiti" olarak görev alırlardı. Bazı geceler kahvehanelere gider, halkla konuşur, savaşla ilgili konuları görüşüyorlardı. Ayrıca Müdafâ-i Hukuk Cemiyeti-

15 Kastamonu İhtiyat Zabıtları Şubesi'nden önce İstanbulda "İhtiyat Zabıtları Te'avün Cemiyeti" adıyla bir cemiyet kurulmuştu. Bknz. Fevziye Abdullah Tansel, a.g. makale, 6 numaralı dipnot.

16 Hüsnü Açıksöz, a.g.e., s. 78.

17 Hüsnü Açıksöz, a.g.e., s. 66-67.

18 Hüsnü Açıksöz, a.g.e., s. 68.

19 Hüsnü Açıksöz, a.g.e., s. 66.

tinde sekiz on genç görevlendirilmişti. Bu gençler askerler için alınmış elbise, kaput, çamaşır vesair eşyayı birer birer teslim alıp, yine aynı şekilde teslim ediyorlardı²⁰. Bütün bunların yanında kulüp üyeleri kendi aralarında daima bir birlik ve beraberlik içinde bulunmuşlardır.

Bu gençler, kuru kuruya bir kalabalık da değillerdi. Daima kitap okur, bilgilerini her geçen gün arttırmaya çalışırlardı. Bu amaçla her üye elinde bulunan kitapları kulübe getirir, arkadaşlarının da bu kitaplardan faydalanmalarını sağlardı²¹. Yine bu cümleden olarak gençlerin yaptıkları çalışmaların en önemlilerinden birisi de; düzenledikleri çeşitli konferanslardı. Bu konferanslar sayesinde, halkın kültür düzeyi yükseltilmeye çalışılmıştır. Kurtuluş Savaşı hakkında bilgiler vererek halkın daha fazla katkıda bulunması sağlanmıştır.

Bu konferansların ilki, Sevr Antlaşmasını protesto amacıyla verilmiştir. Bununla ilgili olarak Açığöz Gazetesinin 13 Kasım 1920 tarihli 96. sayısında şöyle bir haber yer almakta idi.

“Bu salı gecesi Gençler Kulübü’nde İstiklâl Mahkemesi azasından Tevfik Rüştü beyefendi tarafından Sulh Muahedesi hakkında bir konferans verilmiştir. Sulh Antlaşmasının millî hayatımızı tamamen mahvetmeye matuf olan maddeleri, canlı birer misalle dinleyenlerin gözleri önüne serilmiş, yüzlerce hazırın tarafından sulh paçavrası nefîtle yad olunmuştur. Konferansa ekâbir-i memurînden bazıları ile ile Muhittin Paşa hazretleri de teşrif etmişlerdir”²².

Gazete devamla, Bu Cuma da Mehmet Cemal Bey tarafından “Hayat-ı Esaret ve İngiliz Hıyâneti” konulu bir konferans verileceğini bildirmektedir²³.

Kısaca; Kurtuluş Savaşında, Kastamonu Gençler Kulübü inkılabın öz bir varlığı idi. İstiklâl Savaşının her alanda desteği olan bu yuva, samimi ruhların, yekpare kalplerin birleştiği bir yerd. Kurtuluş Savaşında Kastamonu’yu hatırlarken Gençler Mahfilini ve onun fedakâr ve inkılâpçı üyelerini sonsuz saygılarla anmak gerekir.

Kastamonu Müdafa-i Hukuk Cemiyeti

Kastamonu, 16 Eylül 1920 de Kuvâ-yı Milliye ile birleşti. Bu tarihten itibaren Kastamonu Müdafa-i Hukuk Cemiyeti de kurulmuş

20 Açığöz Gazetesi, 27 Mayıs 1920, sayı: 49.

21 Hüsnü Açığöz, a.g.e., s. 73.

22 Açığöz Gazetesi, 13 Kasım 1920, sayı: 96.

23 Aynı yer.

oldu²⁴. Öncelikle şunu söylemek gerekir ki; kurulan her milli cemiyet gibi, Kastamonu Müdafâ-i Hukuk Cemiyeti de, Milli Mücadeleye büyük katkılarda bulunmuştur. Çünkü halk, ne kadar fedakâr olursa olsun, herhangi bir teşkilatlanma olmadan kesin bir başarıya ulaşamaz. Kastamonu'da da çalışmaların düzenli olarak sürdürülebilmesi için bu cemiyete mutlaka ihtiyaç vardı.

Müdafâ-i Hukuk Cemiyeti, ilk önce Daru'l-Kurra Medresesi denilen ve daha sonra Halk Fırkası bahçesine dahil edilen medresenin alt katının bir odasında toplantılarını yapıyorlardı. Daha sonra Ballıkzâde Şemsettin Bey'in Halk Fırkası Caddesindeki evi tutuldu ve orada faaliyetlere devam edildi²⁵.

a) Kastamonu Müdafâ-i Hukuk Cemiyeti'nin Kurucuları

Kastamonu Müdafâ-i Hukuk Cemiyeti'nin idare heyeti şu şahıslardan oluyordu:

Başkan: Şeyh Ziyaettin Efendi

İkinci Başkan: Eski mebuslardan Hoca Şükrü Efendi

Üyeler: Fazıl oğlu Besim, Hukuk Mahkemesi başkanı Yusuf Ziya, Ulemadan Hacı Mümin, Tavukçuoğlu Ahmet, Akdoğanlıoğlu Mehmet Ali, Memleket Hastanesi Operatörü Ali Bey, Mülazımülevvel Şevket, Jandarma Mülazımülevveli Remzi Bey²⁶.

Ayrıca Kastamonu Müdafâ-i Hukuk Cemiyeti'nin kurucuları arasında Açıksöz Gazetesi sahibi Hamdi (Çelen) Bey de vardı.

b) Cemiyetin Çalışmaları

Kastamonu Müdafâ-i Hukuk Cemiyeti, kurulduğu günlerde en çok miting ve işgalleri protestolarla meşgul oluyordu. Bu cemiyetin üyeleri zaman zaman değişmekte beraber, cemiyetin başkanı Ziyaettin Efendi, cemiyetin düzenli çalışması için elinden gelen gayreti göstermiştir. Ayrıca Gazzezâde Mehmet, Akdoğanlızâde Mehmet Ali ve Açıksöz Gazetesi sahibi Hamdi Bey bu cemiyetin kurulduğu günden sonuna kadar üyeliklerinde sebat etmişler ve üzerlerine düşen her işi hakkı ile yapmışlardır²⁷.

24 Hüsnü Açıksöz, a.g.e., s. 61.

25 Hüsnü Açıksöz, a.g.e., s. 61.

26 Nurettin Peker, a.g.e., s. 93.

27 Hüsnü Açıksöz, a.g.e., s. 61.

Müdafâ-i Hukuk Cemiyeti üyeleri daha sonra Gençler Kulübü üyeleri ile işbirliği yaparak, hizmet alanlarını genişletmişlerdir. Müdafâ-i Hukuk Cemiyetinin hizmetlerinden en önemlisi; orduya ve Kastamonu'dan geçen çeşitli kişilere yaptıkları yardımlardır. Bu cümleden olarak, cephede savaşacak askerin giydirilmesi konusunda Müdafâ-i Hukuk, biri Sedat Bey diğeri Altıgazâdeler vasıtası ile olmak üzere iki parti elbise getirmiştir. Bu elbise arasında onbin kadar asker elbisesi ve kaput bezi vardı. Getirtilen bu elbise Ankara'daki ordu levazım dairesine gönderilmiştir. Bütün bu elbisenin parası ise Kastamonular tarafından ödeniyordu. Organizesini ise Müdafâ-i Hukuk Cemiyeti yapıyordu.

Şüphesiz Müdafâ-i Hukuk Cemiyeti sadece para ve levazımatla uğraşmıyordu. Bir yandan para ve eşya temin ederken, diğeryandan da çeşitli mitingler düzenliyordu. Bu mitingler sayesinde halk, düşman tarafından işgal edilen yerlerden haberdâr edilerek, halkın dikkati çekiliyordu. Müdafâ-i Hukuk Cemiyeti 5 Ağustos 1920 tarih ve 68 numaralı Açıksöz Gazetesine bir bildiri veriyordu. Bildirisine, besmele, birlik, beraberlik ve düşmana karşı hazırlık yapmanın gerekliliğinden bahseden iki ayetle başlamıştır. Daha sonra devamla halkın Cuma günü Olukbaşında toplanacaklarını, herkesin birbiriyle tanışıp, birbirlerine sevgi ile bağlanacaklarını, ayrıca düşmana karşı kuvvet hazırlamak için hep birlikte kararlar hazırlayacaklarını belirtmişlerdir. Bildirisinde; vatanın yer yer düşman tarafından işgal edildiğini, bu işgaller karşısında Kastamonu halkının oturup bekleyemeyeceklerini, ellerinden gelen fedakârlığı göstermek zorunda olduklarını belirtmiştir. Düşman tâ içlerimize sokulmuş, İslamın işgal edilmemiş son beldesi olan güzel Anadolumuzun düşmana çığnetilemeyeceği, mabetlerimizin düşman tarafından yıkılıp yakılmasına asla izin verilmeyeceğini, bunun için tembel tembel oturmak yerine, canla başla çalışılmalıdır. Dünyanın en kötü durumunun, düşmanın boyunduruğu altında yaşamak olduğunu, hatta bunun ölümden daha şiddetli olduğu vurgulanmıştır. Çünkü düşman esareti altına aldığı milletleri hayvan gibi kendi hesabına çalıştırır. Mazlum milletlerin durumu ortada. İşte bu duruma düşmemek için, daha fırsat elde iken, daha düşman yurdu tamamen istila etmemişken hazırlanmak, dağınık kuvvetleri bir araya toplamak gereklidir. Ayrıca toplanan bu kuvvetlere talim yaptırarak tanzim etmek gerekir²⁸.

28 Açıksöz Gazetesi, 5 Ağustos 1920, sayı: 68.

Bildirinin son kısmında ise, Kastamonu'da binlerce, onbinlerce gencin bulunduğu, bunların toplanarak ayrıca kaza ve köylerdeki gençleri de toplayıp, bunlara katmak suretiyle düşmana karşı muntazam bir kuvvetin hazırlanmış olacağı belirtiliyordu. Bu gençler Cuma günleri eğitime tabi tutulacak, eğitimleri tamamlandıktan sonra da cepheye gönderileceklerdir. Bu nedenle halkın Cuma günleri dükkanlarını kapatarak, bu eğitimle meşgul olmaları gerektiği belirtilmiştir²⁹. Ayrıca, eğer bu çalışmalar düzenli bir biçimde yürütülürse bütün savaşlarda şöhret yapan Kastamonulular vatanın savunması için mükemmel bir ordu meydana getirecekler ve bunu bütün cihana duyuracaklardır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Kastamonu işgal bölgesi olmamasına rağmen, Türk vatanını bir bütün olarak gören Kastamonu halkı, vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığı uğruna her türlü fedakârlığı göstermiştir. Kadını, erkeği, çocuğu ve yaşlısı ile herkes üzerine düşeni yerine getirmiştir. Aynı zamanda "Kuvâ-yı Milliye"yi desteklemek amacıyla kurulan cemiyetler, gerek halkın aydınlatılmasında, gerekse asker ve mühimmât temininde büyük çabaların kaynağı olmuşlardır. Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul'dan Anadolu'ya geçmek isteyen devlet erkânı ve İstanbul'dan gönderilen silahlar, büyük bir stratejik öneme haiz olan İnebolu yoluyla, Kastamonu-İlgaz güzergâhını takip ederek Ankara'ya ulaşmıştır. İşte inbolu Limanına gelen kişiler ve silah gibi savaş mühimmatının Ankara'ya ulaşmasında hep bu cemiyet üyelerinin cansiperâne çalışmaları sayesinde olmuştur.

29 Aynı yer.